

Dr. Bendzsel Miklós úrnak
elnök
Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala

1054 Budapest
Garibaldi u. 2.

Tisztelt Elnök Úr!

Megköszönve felkérését a „Jedlik-terv Nemzeti stratégia a szellemi tulajdon védelmére” című dokumentum 2012. decemberi szövegváltozatának (a továbbiakban: tervezet) véleményezésére, a Magyar Szerzői Jogi Fórum Egyesület (a továbbiakban: MSZJF) képviselőjében az alábbi észrevételeket teszem.

Előjáróban jelezzük, hogy a rendkívül terjedelmes, nagy ívű és a szellemi tulajdon védelmének valamennyi szegmensét átfogó stratégiai anyag nem minden elemére térünk ki, csak azokra, amelyeket a szerzői jog jövője szempontjából kiemelten fontosnak tartunk. Azt is szükséges jeleznünk, hogy az MSZJF tagságának egy része személy szerint is érintett, illetve kötődik vagy valamelyik közös jogkezelő szervezethez vagy a Magyar Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Egyesülethez (MIE), így az általuk megfogalmazott vélemények és gondolatok minden bizonnyal ezeken a szervezeteken keresztül is eljutnak a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalához (a továbbiakban: SZTNH). Éppen ezért, jelen észrevételek nem tartalmazzák, nem ismétlik meg ezeknek a szervezeteknek a véleményét, hanem megpróbálnak új elemeket megvilágítani, más szervezetek által nem vagy kevésbé kiemelt témákat, elemeket felvetni. Próbálunk tartózkodni az egyoldalú, sarkított álláspontokról, már csak azért is, mivel jelen vélemény nem feltétlenül tükrözheti valamennyi MSZJF-tag egységes véleményét.

1. Általános észrevételek

Minden kétséget kizárnak a „Bevezetés” címet viselő rész azon megállapításai, hogy a tudásra épülő globális gazdaság és az információs társadalom korában a szellemi tulajdon védelme a vállalkozásbarát és innovációt serkentő üzleti környezet kulcsfontosságú elemévé, alapvető versenyképességi kérdéssé vált. A nemzeti tudásbázis és a kulturális vagyon hatékony védelmét csak a szellemi tulajdon korszerű eszközzel rendelkező rendszere garantálhatja.

Az SZTNH által összeállított stratégia a 2013-tól 2016-ig terjedő időszakra szól: a szellemi tulajdon területén középtávú célkitűzéseket rögzít. Részletes helyzetelemzésre épül, amelynek alapvető célja, hogy áttekintést adjon a szellemi tulajdon védelmének fontosabb intézményeiről, jelenlegi állapotáról, továbbá a hazai és nemzetközi trendekről. A helyzetelemzés tükrében vázolja fel a stratégia a jövőképet, azaz a stratégiai időszak végére elérni kívánt célállapotot. A jövőkép megvalósításához szükséges intézkedések meghatározása és ütemezése a következő négy pillérben történik:

- a) iparjogvédelemmel a nemzetgazdaság felemelkedéséért;

- b) szerzői joggal a kreatív iparágak fellendüléséért;
- c) szellemi tulajdon-védelem a nemzetpolitika és egyes kormányzati szakpolitikák szolgálatában;
- d) a szellemi tulajdon-védelmi intézményi teljesítőképesség fokozása a nemzeti érdekek mentén.

Nem vitatott a stratégiaalkotás időszerűsége, illeszkedve a kormányzati stratégiai irányítás rendjébe. Az Európai Unióban és annak egyes tagállamaiban, pl. az Egyesült Királyságban az elmúlt évektől kezdődően lényeges stratégiaalkotási folyamat ment végbe, amelyek már a megvalósulás folyamatába léptek, az első eredmények felmutatásával. Öröndetes, hogy Magyarországon is igény merült fel középtávú stratégiai célok kijelölésére a szellemi tulajdont érintő szakpolitika terén.

A nemzeti szellemi tulajdon-jogi stratégia meghatározásához legelőször azt kell eldönteni, hogy mi a stratégia fő célja. Ha ez a cél – a szellemi tulajdon-jogok eredeti funkciójával összhangban – az innováció ösztönzése, és ezen keresztül a gazdasági növekedés serkentése, akkor minden tervezendő intézkedést ebből a gazdasági nézőpontból kell megvizsgálni. Mind az EU, mind az Egyesült Királyság erre a gazdasági dimenzióra helyezi a hangsúlyt, és ez a szemlélet általában jellemző a Jedlik-tervre is, amely helyes irányt jelent. Ugyanakkor az egyéb érvényesítendő szempontokat és relevanciájukat is meg kell határozni, így különösen a szellemi tulajdon-jogok kulturális funkcióját. Javasoljuk, hogy a tervezet a mostaninál nagyobb hangsúllyal foglalkozzon az említett kulturális funkcióval.

A szellemi tulajdon-jogi stratégiaalkotás előzményeként érdemes visszautalni a 2011. május 31-én az SZTNH-ban tartott szakmai ankétra, amikor az Elnök úr prezentációjában határozott megvalósítási menetrendet vázolt fel az ún. Nemzeti Szellemi tulajdon-védelmi Stratégiáról (NSZTS). Az akkori ismertetett ütemezés szerint a stratégiát a Kormány 2011 végéig hagyta volna jóvá. Egyesületünk a MIE szerzői jogi szakosztályával közösen, ugyanebben az időszakban (2011. november 3.-án) szakmai ankétot tartott az NSZTS-ről. Mivel az MSZJF az eltelt időszakban további tájékoztatást nem kapott az NSZTS további sorsáról (a Jedlik-tervről is csupán a munka végfázisában szereztünk tudomást), kérdésként merül fel, hogy mi a kapcsolat a NSZTS és a Jedlik-terv között. Talán a Jedlik-terv lenne maga a NSZTS?

Nem derül ki a tervezetből, hogy a jelen stratégiaalkotás megkezdéséről kormányzati döntés született volna, s az sem tisztázott, hogyan zajlott le a Jedlik-terv előkészítésének folyamata, milyen felhasznált irodalom segítette a munkát (bár erre az 55. lábjegyzet ad némi eligazítást), milyen esetleges társadalmi konzultáció előzte meg a jelen változat véglegesítését, kik vettek részt az előkészítésben szerzőként, társszerzőként? Nem világos továbbá az sem, ki jegyzi a stratégia-tervezetet és ki viselné a felelősséget az abban foglaltak megvalósulásáért. Bár a tervezet hangsúlyozza, hogy a stratégia nélkülözhetetlen eleme az eszközrendszer - a humán- és pénzügyi források azonosítása, valamint a stratégia végrehajtását, monitorozását és hatáselemzését illetően a feladatok, az indikátorok és a felelősök kijelölése - nem határoz meg világos stratégiai metodológiát. Amennyiben a megszokott rendben történő közigazgatási egyeztetést követően a leírt stratégiatervezetből kormány-stratégia válik, remélhetően a hozzá kapcsolódó kormányhatározat meghatározza majd a munka kidolgozásának felelőseit, határidejét és forrásoldalát egyaránt.

A forrásoldal meglétének, illetve biztosításának a hangsúlyozását azért is fontosnak érezzük, mert a tervezet csak vázlatosan nyilatkozik a finanszírozási tervről.

Bár a szövegben több helyen utalás történik az előkészítést segítő társadalmi konzultációra (lásd 4.2.2.1. alatti szövegdobozban az Artisjus közös jogkezelő szervezet, vagy a 4.2.3. alatti szövegdobozban a ProArt Szövetség véleményére való hivatkozás), nem értjük, hogy abból miért maradt ki a szerzői jogi jogásztársadalom legszélesebb körét képviselő Magyar Szerzői Jogi Fórum Egyesület.

Kérdésként merül fel végül az is, hogy vajon a kormányzati szervek részt vettek-e az előkészítés folyamatában. A tervezet számtalan olyan területet érint, amely nem nélkülözheti pl. az Emberi Erőforrások Minisztériuma, Nemzetgazdasági Minisztérium, a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium vagy a Nemzeti Média és Hírközlési Hivatal véleményét, álláspontját, egyetértését.

Részletes észrevételek

Észrevételek „A szerzői joggal a kreatív iparágak és a kultúra fellendítésért” pillérhez

A tervezet következő megállapításaiból indulunk ki:” *A szellemi tulajdon – mind a kiszolgált gazdasági, kulturális és innovációs folyamatok, mind pedig a szabályozás és az intézményrendszer oldalán – mélyen beágyazódott a nemzetközi és az európai együttműködés sűrű hálózatába. Ebben az erőterben, globális és európai keretrendszerben kell feltárni a nemzeti érdek érvényesítésének esélyeit és irányait. A stratégia nem állhat meg ugyanakkor e keretek pusztá feltérképezésénél: cselekvő alakításukat is ambicionálnia kell, ehhez kell utat mutatnia a pontosan felmért és tudatosan vállalt nemzeti érdekek mentén. A stratégiát a nemzetközi, európai és nemzeti szintű cselekvés szoros és harmonikus egységében kell végrehajtani. A szellemi tulajdon erős nemzetközi és európai meghatározottsága miatt csak így lesz esély a nemzeti stratégia megvalósítására*”.(tervezet 1.4.4.). Erre figyelemmel, a szerzői jogi stratégiai részben a 4.2.2. (a védelem és a hozzáférés harmóniája) pont átdolgozását javasoljuk, összhangot teremtendő az egységes digitális piacon megjelenő tartalomról szóló bizottsági közleményben (COM (2012) 789 final) körvonalazott szerzői jogi revízió irányáival.

Észrevételek „Az intézményi teljesítőképesség erősítése” pillérhez

Számunkra ez tűnik a tervezetben leírt stratégia legérzékenyebb kérdéseket érintő pillérének. Kiinduló megállapításokként rögzíti az 1.5. pont a következőket:„*A nemzeti szellemi tulajdon-védelmi stratégia végrehajtásának fő letéteményese a 2011. január 1-jétől a szellemi tulajdon területén átfogó hatáskörökkel rendelkező, nevében is megújult Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala, a Kormány szellemi tulajdon védelméért felelős – a közigazgatási és igazságügyi miniszter felügyeletével működő – kormányhivatala. Az SZTNH feladatai ellátása során szorosan együttműködik a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztériummal. A stratégia végrehajtásában részt vesznek továbbá a feladat- és hatáskörükben érintett államigazgatási szervek, valamint – felkérés alapján – az érintett gazdasági és szakmai kamarák, társadalmi és érdek-képviselői szervezetek, szakmai szövetségek.*”

A megállapítások illusztrálására a 2. ábra szolgál, amelynek címe: „A Jedlik-terv szervezeti és intézményi háttere - partnerek a végrehajtásban” (úgy véljük, hogy a „NEFMI” helyett „EMMI” írandó az ábrában). Azt, hogy ez az ábra mit takar, milyen stratégiai jelentősége van a mellé- és alárendeltségi viszonyoknak, s mi a szerepe a kormányzati, a szakmai és egyéb civil szervezeteknek, nem kerül kibontásra. A tervezet véglegesítése során javasoljuk a kormányzati és a szakmai és egyéb civil szervezetek szerepének, illetve feladatainak részletesebb kifejtését.

Itt jegyezzük meg, hogy a civil szervezetekkel történő kapcsolattartás, a szakmai, partnerségi együttműködés értékelése és jövőbeni irányainak meghatározása tekintetében sok a javítani való. A KIM és az SZTNH 2011. április 26. napján egyesületünkkel és további 15 civil szervezettel stratégiai megállapodásokat kötött. A sokat ígérő együttműködési lehetőségek – nyilván a jogszabály-előkészítés rohamtempója miatt – sajnálatos módon nem tudtak eddig megvalósulni.

A véleményünk elején idézett cél - az, hogy a tudásra épülő globális gazdaság és az információs társadalom korában a szellemi tulajdon védelme a vállalkozásbarát és innovációt serkentő üzleti környezet kulcsfontosságú elemévé, alapvető versenyképességi kérdéssé váljon és a nemzeti tudásbázis és a kulturális vagyoni hatékony védelmét a szellemi tulajdon korszerű eszközrendszere garantálja - csak egy kiszámítható, transzparens állami intézményrendszerben, valamennyi szereplő számára egyértelmű feladat- és hatáskörökkel járó struktúrában valósítható meg.

Észrevételek a „Kulturális iparunk és a szerzői jog” című fejezethez

Az „Árva művek és kereskedelmi forgalomból kikerült művek” címet viselő 3.2.2.2. pontban a „Digitális Megújulás Cselekvési Terv 2010-2014” című dokumentummal összefüggésben kerül említésre a 2011 júniusában megalakult a Magyar Nemzeti Digitális Archívum (MaNDA), mint a kulturális örökség digitális megőrzésének fontos eszköze.

A tervezet így ír erről: „A MaNDA a magyar kultúra által létrehozott valamennyi alkotást, a szépirodalomtól a képzőművészetten át a filmművészetig biztonságosan, digitálisan rögzíti, és hozzáférhetővé teszi egy nyilvános központi felületen. A MaNDA alapfeladata, hogy ellássa a magyar és egyetemes filmkultúra tárgyi, írásos és egyéb dokumentumainak gyűjtésével, feldolgozásával, megőrzésével kapcsolatos feladatokat, szakmai szolgáltatásokkal, kutatási tevékenységgel hozzájáruljon a magyar kultúra fejlődéséhez és segítse a mozgóképkultúrával összefüggő oktatást. A MaNDA kezelné a részére kötelezpéldányként átadott filmalkotásokat és video-dokumentumokat. A cél nem csupán az alkotások többszörösen biztosított digitális megőrzése, hanem a jelenleg szétszórt és részben zárt archívumok anyagának elérhetővé tétele valamennyi érdeklődő számára, a jogdíjjal nem terhelt alkotások esetében díjmentesen, szükség esetén pedig online díjfizetés mellett. A MaNDA feladata az Europeana gyűjteményének gyarapítása is. Az árva művek felhasználásának hatósági engedélyezése mind a MaNDA létrehozását, mind a médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról szóló 2011. évi CLXXXV. törvényben foglalt közszolgálati médiavagyon jogszerű hasznosítását, illetve hasznosulását is támogatja. A MaNDA létrehozásának elengedhetetlen feltétele az érintett kormányzati szervek, valamint közintézmények közötti megfelelő együttműködési rendszer kialakítása.”

Álláspontunk szerint ez a leírás nem tükrözi megfelelően a valós hazai helyzetet. A szövegben nincs utalás arra, hogy 2005-től létezik a 2004. évi CXXVII. törvénnyel életre hívott Nemzeti Audiovizuális Archívum (NAVA). A NAVA a törvény hatálya alá tartozó műsorszámok gyűjtését, nyilvántartását, archiválását és nyilvánosság számára történő hozzáférhetővé tételét biztosító országos gyűjtőkörű közgyűjteménynek minősülő audiovizuális archívum. A NAVA nem csak kezeli a kötelezpéldányokat, hanem e törvény alapján ténylegesen rögzíti és gyűjti az audiovizuális kötelezpéldányokat. Javasoljuk az erre vonatkozó információ beépítését a tervezet 3.2.2.2. pontjába.

Észrevételek „Az intézményi teljesítőkéesség erősítése” című fejezethez

A tervezet a hazai szellemi tulajdon-védelemmel és jogérvényesítéssel kapcsolatos tudatosság növelésének forrásául szánja a 2013-ban létrehozandó Nemzeti Szellemi tulajdon-védelmi Alapot. Egy ilyen elkülönített pénzalap valóban stabil forrása és háttere lehetne a stratégiai célkitűzések megvalósításának, de az alap forrásoldaláról megjelöltek nem tűnnek kellően megalapozottnak és kimunkáltnak. Az Nemzeti Kulturális Alap (NKA) bevételei egy részének „megcímkézését” jó felvetésnek tartjuk, de jelezzük, hogy a közös jogkezelők által az Szjt. szerint az NKA-nak megfizetett díjak kizárólag az érintett jogosultak javára hasznosíthatóak.

Észrevételek a „Szerzői joggal a kreatív iparágak és a kultúra fellendítéséért” című fejezethez

Az fejezet rögzíti, hogy a szerzői jogok a kreatív szektor és a kultúra fellendítését célzó eszközként kell szolgálnia, ahol is az *egyensúly alapelvének* kell érvényesülnie. Célként az szerepel, hogy „a szerzői és kapcsolódó jogi jogosultak érdekei, a felhasználói és fogyasztói szükségletek, valamint az oktatás, a művelődés, a tudományos kutatás és a szabad információhoz jutás közérdekű igényei között egyensúlyt teremtsünk és tartsunk fenn.” A tervezet által ennek alapján vázolt stratégia három pillérré épül: a közös jogkezelés (további) konszolidációja; az online hozzáférés kereteinek stabilizálása, a szerzői jogok egyidejű tiszteletben tartásával; és a szerzői jog társadalmi megítélésének javítása.

A közös jogkezelés további konszolidációja kapcsán az alábbiakat olvashatjuk: „a Jedlik-terv stratégiai céljai a közös jogkezelés területén a közelmúltban átalakított hazai szabályozás konszolidációjával és következetes gyakorlati alkalmazásával, valamint a közös jogkezelésre vonatkozó uniós szabályozásnak a magyar érdekekre tekintettel történő alakításával érhetőek el.”

A közös jogkezelők feletti kontroll további szélesítése meglátásunk szerint indokolatlan. Eltekintve az Európai Unió joganyag átültetésének kényszerűségéből fakadó feladatoktól, melyek különösen a zeneművek/hangfelvételek határokon átvitelő engedélyezése kapcsán állítják majd kihívások elé az érintett közös jogkezelőket, a tervezetből kiolvasható „módosítási/szigorítási kényszer” álláspontunk szerint nem indokolt.

Észrevételek „A közös jogkezelés hatékonyságának előmozdítása Magyarországon és az Európai Unióban; a zenefelhasználás határon átnyúló engedélyezésének megteremtése” című fejezethez

A tervezet becslésekre hivatkozva azt állítja, hogy az Szjt. 2011-es módosítása érdemi módon csökkentette a közös jogkezelők által felszámított kezelési költséget. Miközben meggyőződésünk szerint egy középtávú stratégia alapjául csak megbízható adatok szolgálhatnak, nincsen tudomásunk olyan iparági becslésről, amely a tervezettel egyező módon a kezelési költségek csökkenését mutatta volna ki. Javasoljuk ezért, hogy a tervezet pusztán becslések helyett inkább tényszámokra alapozzon, mely tényszámok legkésőbb 2013 júniusában az SZTNH rendelkezésére állhatnak.

A tervezet az Szjt. módosításának eredményeként utal arra, hogy a kulturális célú támogatásokat az NKA pályázati rendszerben, kiszámítható és transzparens módon használja fel. Úgy véljük, hogy ez a megállapítás elhamarkodott, mivel az NKA még nem kezdte meg a közös jogkezelő szervezetek által átutalt jogdíjak hasznosítását. Egyelőre csak azt a negatív

tényt állapíthatjuk meg, hogy az Szjt. módosításának következményeként a jogosultak olyan forrásoktól estek el, amelyek korábban rendelkezésükre álltak. Az NKA működésére vonatkozóan csak akkor tehetők megalapozott megállapítások, ha legalább az első pályázati ciklust lezárta az NKA, s annak tapasztalatait mind az NKA, mind a közös jogkezelő szervezetek, mind pedig maguk az érintett jogosultak levonták.

Budapest, 2013. január 30.

Üdvözlettel:

dr. Tomori Pál
elnök